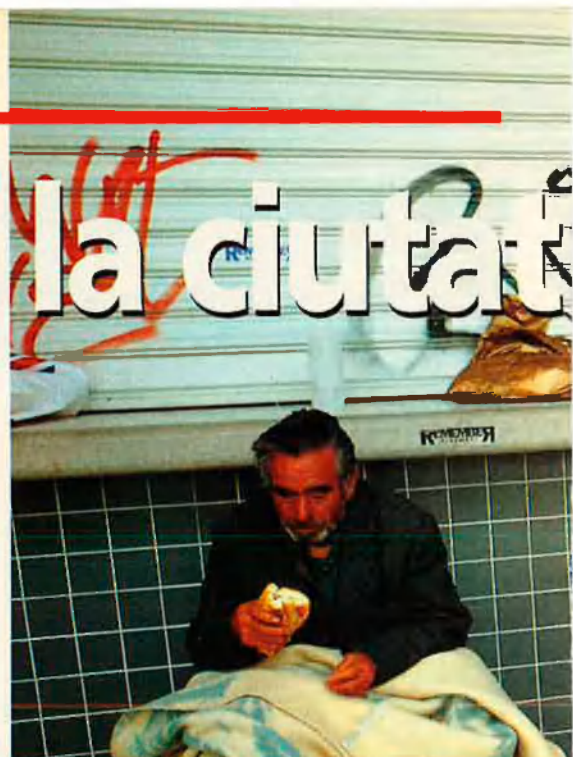

La jugular de la ciutat

A través de més de vuit quilòmetres, l'antic llit del riu Túria esbudella València. Endinsar-se en aquesta ferida geogràfica és tota una lliçó d'espeleologia social: allí comparteixen terra amb convivència glacial tots els matisos humans de l'infortuni i el privilegi.

Immersió. Una capbussada galvànica en el túnel inacabable del solatge del pols urbà. Aquesta és la sensació que un té quan decideix tastar les vísceres del riu, baixar al soterrani de la ciutat: sent que abandona els primers estrats que coneix de l'urbs per a endinsar-se al seu centre, al suc de l'asfalt. Això implica que els mandòmetres interns han d'anar adequant-se a la distinta pressió de la seua estructura amb forma d'anèl·lid: l'aire canvia, i els habitants que podem trobar són diversos, contraposats. Molts formen part d'espècies abissals, que han escollit les selves profundes del Túria perquè no poden compartir atmosfera amb els terrestres de dalt, intoxicats per l'oxigen de l'estat del benestar. D'altres, són inquilins soterranis només a temps parcial, que utilitzen els passadissos del riu per a passejar i desempallegar-se de la rutina dels reialmes de l'univers exterior. El Túria és viu, i les seues mandíbules masteguen poderosos mossos de realitat.

Un cuc tortuós. Després de ser desviat el riu cap a un nou llit seguint una decisió ministerial, per por que es repetira una riuada com la del 57, l'ordre d'utilitzar com a vial l'antic llit del Túria vingué el 1972, i la va protagonitzar Gonzalo Fernández de la Mora, el ministre d'Habitatge d'aquell temps. El Pla General de la Ciutat de 1979 qualificava tota l'extensió ocupada per aquest caixer (pràcticament des de Mislata fins a la rampa de la fira d'atraccions, més enllà del Pont de l'Àngel Custodi) com a zona verda. I amb això, l'alcalde del PSOE, Ricard Pérez Casado, va conceptuar la urbanització del riu com unitària. No va

Al llit del riu Túria manen els contrastes. Els vagabunds de la foto gran, els estudiants que prenen el sol a l'esquerra, els barraquistes de baix, i el xic fent skate-board de la tercera són part de la seua fauna diària.

ser possible, per un seguit de controvèrsies polítiques, i en acabat cada jerarca del consistori va imposar el seu propi programa d'urbanització, i el llit ha quedat en un trencaclosques de formes vinculadisses que tenen poc a veure entre elles. El recorregut d'aquest cuc tortuós de 898.453 m² per al caminant comença al pont Nou d'Octubre, el primer que el creador dels equilibris impossibles, Santiago Calatrava, va projectar per a la ciutat, i que ara té les voltes neogòtiques prenyades d'esclètxes i brutícia. Des d'ací fins al pont de Campanar, la decoració de l'extensió va ser duta a terme per l'equip d'arquitectes Vetges-tu. Aquest tram està dominat per una mena de mesquita postnuclear, de disseny agressiu i base paral·lelepípeda, que havia de ser el punt de reunió social d'aquesta zona, segons les optimistes ambicions socialistes dels vuitanta. Ara és un búnquer fred en un estat de coma

profund, envoltat de deixalles i visitat únicament per ionquis que l'utilitzen com a recer per a injectar-se tragèdia granulada. Les pintades ("LSD, tu mejor agencia de viajes", crida una de les de majors dimensions), els ornaments de ferro i els caminants erràtics donen al jardí un aspecte nostàlgic i cruel. Sobre tot gent gran és la que transita el Vetges tu (així es coneix aquest tram) un migdia qualsevol. Gent gran que mira i passeja amb lentitud perpètua. Els vigilants del parc diuen que els ancians se serveixen del jardí per alleugerir la seua solitud, fins i tot per a establir relacions sentimentals. La impressió que donen és que busquen entre la gespa alguna cosa que varen perdre molt de temps enrere.

Les bicicletes dels esportistes de migdia i els gossos que acompanyen els vells són el prefaci d'unes pistes d'atletisme. Estan carregades d'una suor molt efèbica. La vida dels corredors sembla

dependre de les voltes que donen a la pista i de la velocitat que els faciliten les Nike-Air. Els observa un únic espectador, que tot i la curta distància física, en realitat és molt lluny d'allí. Es diu Vicente Rodríguez, és un dels vagabunds que han fet del riu la seua llar, té 45 anys i és de la Corunya. És epilèptic de naixement, és molt correcte i té el gest indolent a la seua cara de cuir. Vicente camina amb perfil de marí fenici pel riu, com perdut i sense parlar amb els altres vagabunds que poblen la "zona de son", la que arriba des d'on ell pernocta fins al pont de Sant Josep i més enllà.

Els dorments. Realment, el duodè de dorments s'allarga fins al Palau de la Música, entre els trams 10 i 11, l'espai dissenyat per Ricard Bofill. No obstant, és a la zona del pont de les Glòries on més proliferen. Acostumen a dinar i sopar a la Casa de la Caritat, que és molt a prop d'allí, i baixen al riu a dormir. Vicent Tortosa, encarregat d'aquesta entitat, explica: "més de trenta persones fan nit al pont d'ací baix diàriament, i moltes més al llarg del riu, sobretot a l'estiu. Gran part tenen problemes mentals, han deixat els familiars o el psiquiàtric. No volen quedar-se a la Casa de la Caritat, perquè no deixem beure alcohol, cosa que fan gairebé tots, i tenim unes normes estrictes d'higiene. Insistim també a dirlos que no volem gent sota els efectes de la droga i menys encara que trafique, com fan alguns". L'edat d'aquests indigents oscil·la generalment entre els 25 i els 60 anys, i hi ha molt poques dones, assegura Tortosa. Unes 350 persones dormen al ras cada nit a la ciutat, i uns 40.000 rodamons són itinerants per tot l'estat espanyol. Tortosa coneix bé Vicente Rodríguez i el defineix com "un home amb mala sort, una pobra ànima." Aquest assegura que treballava a l'escola naval d'Alemanya fins que la seua epilèpsia es va accentuar i es va veure obligat a deixar l'ocupació. Vicente diu: "els alemanys em varen fer un electroxoc i digueren que era boig. Jo crec que em varen posar un aparell a les cordes vocals des d'on em controlen el cervell." Remugant aquest absurd, el gallec queda sol en un niu de cartó podrit.

Prop d'ell hi ha la zona de ionquis i traficants, un col·lectiu important als trams 4 i 5 del riu. Una parella dels primers vivia ací temps enrere amb una filla de pocs mesos. Buscaven qui la poguera comprar, necessitaven heroïna cada minut. La recerca va finalitzar quan els

RAFA GIL

Visitants davant el Palau. Es reuneixen per mostrar el pedigree del gossos.

Un jove busca objectes de vàlua. És barraquista de l'últim tram del riu.

Un jardiner del Vetges-tu. Neteja un munt fantasmal d'algues.

Serveis Socials es varen fer càrrec de la criatura. Inma Rodrigo, de la Fundació Municipal de Jardineria, una de les entitats que té cura del riu, recorda: "l'any passat vàrem trobar un mort per sobredosi on dormen ells. Tenen l'espai molt delimitat, i rarament els vagabunds no toxicòmans es barregen amb els que sí que ho són." Segons un estudi realitzat per la professora de paisatgisme de Berkeley, Louise Mezingo, els jardins moderns són habitats normalment per transeünts (vagabunds itinerants) relativament permanents, transeünts delinqüents i transeünts fugats o desapareguts. Al riu predominen els primers i els tercers, tot i que la història nocturna del llit del riu ha estat eventualment esquitxada de violacions i atracaments.

Exceptuant individus solitaris com Vicente Rodríguez, els vagabunds i captaires del riu viuen en bandades, per a conrear l'harmonia i defensar-se de possibles delinqüents. N'hi ha de totes les nacionalitats imaginables, i la resta recela dels magribins, als quals consideren "perillosos i de poca confiança." Accepten a qui es vulga unir a ells, i no pregunten: ningú no obliga a contar per què deixa la superfície i baixa al riu. Hi ha motius estranys per a fer-ho. Com els de Juan, de poc més de 30 anys, antic enginyer informàtic d'IBM que va tenir problemes amb la justícia per servir-se del ciberespai per a delinquir, i va anar degradant-se fins acabar ací. Amb ell hi ha Antonio Olea, un andalús que va deixar la família i un treball de cuiner a Formentera, "per una mala dona. Ara sóc una merda, i ho dic. Però si algú em donara un treball, una oportunitat, botaria de dins a fora del pont." Antonio, de 45 anys, es cuida d'un vell paralític de 74 anys que vegeta sota el pont i al qual no volen cap dels seus nou fills. L'ancià és gairebé sempre en estat catatònic, i, quan és lúcid, exigeix respecte: "He matat més d'un tio en aquesta vida. Vull que la gent em mire com un home, i no com una rata." Antonio, un personatge digne dels ruïnosos i poètics *clochards* que Julio Cortázar reflectia a *Rayuela*, escriu en un dietari les experiències que passa amb la gent del pont. A la nit, llegeix unes línies als seus companys entre vi Don Simón abans de cobrir-se amb flassades de la Casa de la Caritat. El fred nocturn és sobretot perjudicial per a gent com Fran, jove toxicòman i ex-auxiliar clínic. Fran és seropositiu, i, tot i el forat sense fons on es troba, pensa que es recuperarà. La son ha d'arribar prompte, "per això bevem vi i fumem *costo*, perquè almenys pots dor-

mir calent", diu Fran. Els policies els desperten cap a les 8.30 del matí. No volen que els devots de la marxa atlètica se'ls troben tremolant entre el fem. Però segurament, en aquest racó del riu, l'espècimen més cridaner és Julián, un magribí nan que treballava en un circ i amb el "Bombero Torero", home-espectacle especialista en números còmico-taurins. Ell dorm en un racó immund on només pot entrar una persona de llargària lil·liputenc, i on ha creat un mínim habitacle de despulles a la seua mida. Abans de ajaçar-se, Julián es posa una bossa de plàstic al cap a mode de barret de dormir i resa a Al·là. Ni David Lynch hauria imaginat una situació més surreal.

Economia ascendent. Quan es deixa enrere la zona principal d'indigents, i a mesura que el camí s'acosta cap a la gran via Marquès del Túria, l'estètica i les maneres dels pobladors del riu s'eleven envers l'ideal de classe mitjana-alta de final de segle. Travessant un bosc urbà, idea de l'ex-alcalde socialista Clementina Ródenas, hi ha uns arbres llacrimosos que semblen transmentre el cant de les dríades. Les parelles adolescents que aprofiten l'espai per comunicar-se temptatives de sexe púber són els protagonistes del paisatge. El riu és un escenari de contrastos, alguns enormes. Al costat d'un grapat de xeringues ensangonades, passen dues senyores amb marroquineria de l'exclusiu Karl Lagerfeld:

—Saps que ma mare per fi està agonitzant?

—Filla! Ja era hora! Caram, que no us ha donat guerra. Durant quants anys n'has tingut cura, cinc o sis?

La conversa obscena es perd entre els brams dels qui juguen a beisbol, a rugbi i a futbol a les instal·lacions esportives que jalonon els trams que condueixen a la zona on s'acaba d'inaugurar el nou pont de Calatrava, el de l'Albereda. Hem deixat enrere el pont dels Serrans, una antiga zona de tràfic de droga on ara un bon nombre d'esportistes es dediquen a la superació vertical de l'escalada. L'estructura làctia i aèria de Santiago Calatrava ha estat assetjada durant mesos per un pantagruèlic nombre de treballadors, que com un exèrcit han fixat nit i dia sense descans aquest objectiu que sembla un ossam de cíclop. Gairebé al seu costat hi ha el Centre d'Informació del Metro i l'exposició de la Generalitat "València metropolitana", on s'informa el visitant del projecte de perforar lentament les entranyes de la ciutat per tal que la travesse el transport

ELS ESPAIS CALENTS DEL RIU

- A** Jardí mediterrani (tram 4)
- B** Jardins (trams 5 al 10)
- C** Jardí "Un riu de xiquets" (tram 12)

A la zona A, des del pont d'Ademús fins al de Sant Josep, es pot detectar un important nombre d'indigents. Les zones B, des del pont de Sant Josep al de l'Àngel Custodi, a la nit són freqüentades pels que busquen contactes homosexuals. La zona C és la del Gulliver, la preferida pels nens, i és envoltada de barraques d'immigrants.

ORIOL MARTÍ

intentava colpejar-lo. La versió dels vagabunds de la zona, i el rumor que recorre els cercles periodístics, és que Sánchez, jardiner en aquell moment del Gulliver, s'apropiava dels objectes dels vagabunds quan ells no hi eren o dormien. Pablo Sánchez, que ara treballa als jardins de Monfort, ho desmenteix: "tenim ordre de tirar els objectes d'indigents que provoquen problemes higiènics, i això vaig fer, no me'ls quedava. Ell m'havia amenaçat de mort, i va atacar-me. Jo em vaig defensar." Els altres jardiniers de l'Ajuntament rebutgen el diàleg amb la premsa, al·legant que hi ha un punt al seu conveni de treball que no els permet malparlar d'un company. El Gallego ha presentat denúncia contra Sánchez. Aquest espera el judici i diu que se sent "molt ajudat pels com-

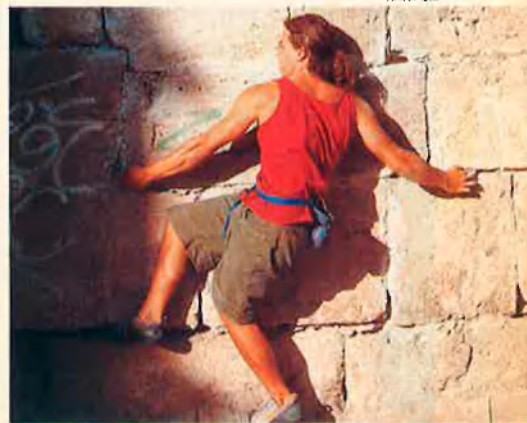
públic. La sendera ens condueix envers el neoclàssic jardí del Palau de la Música, el preferit pels membres de famílies poderoses per a reunir-se i prendre el sol o mostrar-se les últimes adquisicions canines (els bull-terrier, amb la seua cara de tauró, són els més admirats aquesta temporada). Quan cau la nit, els esportistes, els passejants de gossos amb pedigrí, les estudiants que es lleven les sabates per a mullar-se d'herba, són substituïts pels buscadors de carn homosexual. La cara nocturna del Palau és gay, i ací es barreja el lligue amb la prostitució fins als jardins de Vivers, per una banda, i per altra fins al Gulliver, al tram 12, el parc d'atraccions amb la forma de l'heroi de Jonathan Swift dissenyat per Sento Llobell i Manolo Martín. Dos escàndols han marcat darrement aquesta zona, l'última a ser enjardinada. El primer, vingué per la notícia recent que el parc no té material sanitari mínim per atendre qualsevol emergència. El segon, es va donar fa aproximadament un mes, quan Pablo Sánchez, president per UGT del comitè d'empresa de la Fundació Municipal de Parcs i Jardins (principal secció que vigila l'estat dels jardins del riu) va apunyar un vagabund conegut com Ignacio "el Gallego" quan aquest

panys del sindicat."

El Gulliver, visitat habitualment per centenars de nens, ha estat unit els últims anys als successos tèrbols. Uns guàrdies de seguretat de la zona enregistraven en vídeo els actes sexuals practicats d'amagat per parelles joves. Un adolescent violava al jardí infants fins que va ser detingut i internat al reformatori. Les prostitutes d'uns clubs propers sovintaven el parc a la recerca de clients. I des d'aquesta transitada construcció, es pot albirar cada dia a més a més una vertiginosa antítesi: els nens de casa bona que acudeixen a practicar skate-board a pistes del jardí equipats amb complets uniformes esportius, es barregen amb uns infeliços immigrants portuguesos que viuen en unes barraques properes en estat de descomposició. Hi ha ací nens de pocs mesos que han de beure llet agra, i joves que han menjat gossos extraviats. Quan plou, l'habitació de les criatures es transforma en un llac per a granotes. Des de la banda on són les pistes d'skate, les barraques queden com una taca llunyana que només es percep quan baixa algun visitant. Però és una certesa que s'oblida fàcilment. Sembla que només girant la cara cap a l'altre costat del riu.

Joan M. Oleaque

RAFA GIL

Un escalador puja una paret. Molts practiquen aquest esport al riu.

Vicente Rodríguez. El vagabund més solitari del Túria.

Elements del lliç. Són en completa podridura.